

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 7 mars 2012

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om idrott och fysisk bildning på idrottsforum.orgLäs mer om svensk idrott, idrottspolitik och idrottsforskning på idrottsforum.org

Det finns väldigt många olika uppfattningar om det som kallar idrottsläraeriet – att vara lärare och att undervisa i idrott, uppfattningar som inte sällan står i motsättning till varandra och därtill ofta i bjärt kontrast till det som är skolidrottens verklighet idag. Det råder konsensus om en del grundsatser – fysisk aktivitet är bra, den ska ungarna få lära sig i skolan, och de ska lära för livet, men det är på tok för få lektionstimmar för det som numera kallas skolämnet idrott och hälsa. Så långt är allt gott och väl, men hur står det till ute i verkligheten, i ungdomsskolans värld? Frågar man idrottsläraerutbildare får man olika svar beroende på vem man frågar, men en indikation på hur läget – die Lage – är får man bäst om man tittar på den forskning som bedrivs och de doktorsavhandlingar som publiceras vid landets idrottsläraerutbildningar. Här skärskådas de blivande idrottsläraernas ingångsvärden inför utbildning och deras kompetens och värderingar när de är klara, och här studeras deras praktik i gymnastiksalarna. Vidare undersöks den utbildning de får, och de läroplaner och andra dokument som styr verksamheten. Slutsatserna av sådana studier är som regel att det är för mycket traditionell föreningsidrott i form av lagidrott, bollsporter, ja fotboll, helt enkelt, i skolan, vilket mest gläder pojkar. En avhandling av ovan nämnda slag som fått mycket uppmärksamhet är Lena Larssons *Idrott – och helst lite mer idrott: Idrottsläraerstudenters möte med utbildningen* (Stockholms universitet). Torun Mattsson, själv idrottsläraerutbildare med pågående avhandlingsarbete, imponeras av Larssons forskning, resultat och slutsatser; avhandlingen belyser kampen mellan en utbildning med gamla traditioner och nya krav på vad som är gångbara kunskaper för en idrottsläraer idag och imorgon.

Idrottsläraeriet i fokus

Torun Mattsson

Institutionen för idrottsvetenskap, Malmö högskola

*Lena Larsson***Idrott – och helst lite mer idrott: Idrottsläraerstudenters möte med utbildningen**

347 sidor, hft.

Stockholm: Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot tekniska, estetiska och praktiska kunskapsstraditioner, Stockholms universitet 2009 (Studies in Education in Arts and Professions 1)
ISBN 978-91-7155-937-1

I Lena Larssons avhandling är studieobjektet idrottsläraerutbildningen och vad som sker i mötet mellan studenter och utbildning. Redan titeln på avhandlingen indikerar att det finns ett problematiskt förhållande till idrott. Lena Larsson är själv utbildad gymnastikdirektör på Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm (GIH) och arbetar sedan många år som läraerutbildare. Det som gav upphov till avhandlingen var hennes intresse för vad det är som formar idrottsläraer och undervisningen i ämnet idrott och hälsa. Från början hade Larsson en ambition att hennes studie skulle ge svar på hur studierna på idrottsläraerutbildningen borde kunna utformas för att producera kompetenta idrottsläraer i enlighet med styrdokumentens föreskrifter. Det visade sig att det är mer

komplex än så, därför att en utbildning i sin tur är en produkt av en social och historisk kontext när det gäller såväl innehåll som utformning.

Larsson har skrivit en otroligt intressant avhandling och det borde vara en självklarhet för alla som arbetar med idrottsläraryt utbildning att ta del av den. Hon har gjort ett gediget arbete och studien bidrar med att fortsätta diskussionen om vilka sorts kompetenser en idrottsläraryt utbildning utbildar för och vilka värdestrukturer inom utbildningen som dominerar. Den stora frågan är om det ska ske någon förändring av rådande värdestrukturer och i vilken riktning denna förändring i så fall går.

Syftet med avhandlingen är att undersöka vad som sker i mötet mellan idrottsläraryt utbildningens värdestrukturer och studenternas erfarenheter och föreställningar som det gestaltas vid ett lärosäte. Studien har ett kultursociologiskt perspektiv och belyser en utbildning i relation till ett socialt sammanhang och dess strukturer. Det är inte de enskilda individerna utan relationerna mellan deras smak, dispositioner och de objektiva strukturerna som är i fokus. Larsson preciserar syftet med följande frågeställningar:

- Vilka värden, värdehierarkier och strukturer möter studenterna i utbildningen?
- Vilka är studenterna och vad har de med sig in i utbildningen i form av föreställningar, värden och praktiker gällande utbildningen och yrket?
- Vad sker i studenternas möte med utbildningen, hur utfaller det med avseende på synen på utbildningen och det kommande yrket?
- Vad säger utfallet av mötet om möjligheterna för reproduktion respektive förändring när det gäller den framtida idrottsläraren och idrottsläraryt utbildningen?

Det finns flera utgångspunkter som Larsson lyfter fram som ger relevans till hennes egen studie. För det första har läraryt utbildning/idrottsläraryt utbildning kritiserats för att vara reproducerande och inte utmana studenternas föreställningar och därmed verka konserverande. För det andra pågår det en kamp mellan synen på utbildning mellan profession och akademisering, där det dels finns en misstro till akademiseringen, dels finns kritik mot läraryt utbildningens svaga vetenskapliga förankring. Det tredje Larsson lyfter fram är andra aktörers påverkan på utbildningen. Såväl idrottsläraryt utbildningen som skolämnet idrott och hälsa har kritiserats för att ha en alltför stark koppling till idrottsrörelsen. Larsson belyser idrottsläraryt utbildningens svårigheter att utmana traditionella könsmonster och studerar därför föreställningar om kvinnligt och manligt i utbildningen.

För att kunna studera relationen mellan studenter och utbildning tar Larsson sin teoretiska utgångspunkt i Pierre Bourdieus teorier och begrepp samt andra studier av utbildningskultur. Bourdieu motiveras med att han tog sin utgångspunkt i relationen mellan individen och den sociala miljön och hur normer, värderingar och regler för en praktik utvecklas som resultat av relationen. Larsson redogör noggrant för Bourdieus begrepp och använder *habitus*, *kapital*, *smak*, *doxa* och *sociala rum* som relevanta för denna studie. Bourdieu används även som genusteoretiker, trots att han har kritiserats av feminister, och hans begrepp om den könade kroppen som fysiskt kapital och bärande av symboliskt kapital anser Larsson är användbart i avhandlingen.

” Larsson menar att idrottslärarna har införlivat en smak för idrott och att utbildningens doxa, själva kärnan, är kroppslig praktik. Doxan innebär även att den genusordning som råder i utbildningen reproducerar en manlig överordning.

Metoden är en flerdimensionell fallstudie för att kunna fånga upp flera olika dimensioner men själva undersökningen avgränsades genom att omfatta ett lärosäte. Empirin består av fyra delstudier; 1) *läraryt utbildarstudien* där åtta läraryt utbildare har djupintervjuats samt skrivit texter i form av essäer, 2) *enkätstudien* där 450 läraryt studenter från flera olika inriktningar förutom idrott och hälsa (76 stycken) har deltagit, 3) *första inriktningsstudien* där 52 blivande idrottslärare har skrivit essäer samt 4) *avslutande inriktningsstudien* där 31 idrottsläraryt studenter har skrivit texter i slutet av sina inriktningsstudier.

Larsson visar i sina resultat att idrottsläraryt utbildare ofta har ett eget starkt idrottsintresse och en bred erfarenhet av idrott. Läraryt utbildarna i studien visar en samstämmighet i att studenterna ska utveckla en personlig färdighet i idrott, att de metodiskt ska kunna bygga upp övningar och lektioner, att de ska ges kunskaper om kroppens funktioner samt att de ska utveckla en didaktisk förmåga. Den idrottsliga kompetensen tillerkänns värde på flera olika sätt såsom att känna trygghet i lärarrollen och få respekt från eleverna. Studenterna examineras i personlig färdighet som ett slags garantistämpel för att vara en duktig idrottslärare. När det gäller teoretiska kunskaper är humanbiologi utbildningens statusmarkör. Larsson menar att idrottslärarna har införlivat en smak för idrott och att utbildningens doxa, själva kärnan, är kroppslig praktik. Doxan innebär även att den genusordning som råder i utbildningen reproducerar en manlig överordning.

De studenter som läser till idrottslärare har, liksom deras lärare på utbildningen, ett starkt intresse för idrott. För kvinnliga idrottsläraryt studenter är ”läreriet” (att vara lärare och att undervisa) betydelsefullt för valet av utbildning, medan intresset för idrott är helt avgörande för de manliga idrottsläraryt studenterna. I avhandlingen framkommer även att de som söker till läraryt utbildningen främst är ungdomar som kommer från hem med låg utbildningsnivå.

För idrottslärarstudenterna är idrott en del av deras vardag och de har ofta en bakgrund i föreningsidrotten. Studenternas föreställningar om utbildningen är att den ska vara rolig och att den ska erbjuda personliga upplevelser samt skapa en social gemenskap med nya vänner. Förväntningarna är att det kroppsliga utförandet ska vara i fokus i utbildningen. När det gäller hälsa är det främst ett patogent synsätt som dominerar, vilket innebär att studenterna bl.a. förväntar sig att lära sig att hantera idrottsskador och lära sig konkreta tränings- och kostmodeller. För studenterna är det givet att idrott är bra och förväntningarna på den kommande lärarrollen är att deras främsta uppgift som idrottslärare är att få eleverna fysiskt aktiva, fast de ska delta på egna villkor och samtidigt ha roligt. Det som är avgörande för om detta lyckas är den enskilde lärarens entusiasm.

Efter genomgången utbildning har de flesta av studenternas förväntningar på utbildningen införlivats. De har erhållit nya färdigheter framför allt i friluftsliv. Görandet med kroppen har skapat en gemenskap mellan lärarutbildare och studenter, och studenterna kopplar framgång i yrket till idrottslig kompetens. Majoriteten av studenterna uttrycker att de känner sig väl förbereda i de praktiska momenten och att de har fått en mer positiv inställning när det gäller t.ex. dans och orientering. När det gäller teoretiska kunskaper tycker de liksom innan utbildningen att kunskaper i humanbiologi är viktigt. Enligt studenterna består den didaktiska kunskapen i det konkreta görandet och inte av vetenskapliga teorier om didaktik. De efterfrågar färdiga koncept i form av tips och modeller. När det gäller hälsa är studenterna inte alls lika säkra på hur den undervisningen ska utformas. Synen på vad hälsa är handlar främst om kroppen och dess funktioner. Larsson visar att studenterna "hakar på" hälsa medan genus ifrågasätts. Studenterna har möjligtvis känt sig provocerade under sin utbildningstid i genusfrågor, men utbildningen har inte lyckats förändra deras syn på genus.

Lena Larsson har skrivit en viktig avhandling som bör intressera idrottslärarstudenter, idrottslärare och idrottslärarutbildare. Jag har själv en bakgrund som idrottslärare och har under det senaste decenniet lagt all min tid på att arbeta med idrottslärarutbildning vid Malmö högskola. Avhandlingen *Idrott- och helst lite mer idrott* ger samtidigt en sorglig och kanske till och med skrämmande bild av studenters möte med utbildningen. Efter att ha läst Lena Larsson måste varje idrottslärarutbildare strängt rannsaka sin del av undervisningen, eftersom den enligt Larsson inte ger studenterna redskap att utmana rådande undervisning i idrott och hälsa. Utbildningens starka traditioner, värderingar och normer gör gällande doxa otroligt svårörlig. Lite tillspetsat kan man säga att utbildningen hjälper till att förstärka och konservera de uppfattningar om idrott som studenterna redan har när de börjar utbildningen. Är det inte bra då? Studenterna matchar ju utbildningen och de flesta utvärderingar visar att studenterna är mycket nöjda med sin utbildning. Samtidigt visar forskning att skolämnet idrott och hälsa har en hel del problem eller i alla fall utmaningar att ta itu med. Ämnet verkar t.ex. främst gynna redan idrottsintresserade pojkar med förankring i idrottsrörelsen (lagbollspel).

Larsson slutsatser i avhandlingen kan sammanfattas i tre teman:

1. utbildning med "givna spelregler",
2. utbildning som ett personligt projekt,
3. utbildning av duktiga "praktiker" och folkhälsans "räddare".

Om några förändringar ska ske ger Lena Larsson några framåtblickar. För det första är detta sega strukturer som kräver tid, men det går att förändra dem. Larsson fastslår att studenterna behöver mer fokus på sociala frågor och pedagogik i utbildningen för att kunna utmana studenternas idrotts- och könshabitus. De rörelseaktiviteter som finns i utbildningen måste också organiseras efter rörelsekvaliteter och inte efter idrottsrörelsens idrotter (vilket faktiskt görs på en del lärosäten). Verbalisering av kunskapskvaliteter behövs liksom en starkare vetenskaplig förankring. Lena Larsson är själv ett exempel på denna förändrade bild och hon beskriver hur hennes vetenskapliga inre resa har förändrat hennes syn på utbildning och undervisning. Förhoppningsvis kommer hon att kunna följa upp sin studie och fortsätta att studera vad som händer med idrottslärarstudenterna efter ett antal år i professionen.

© **Torun Mattsson 2012.**

Avhandlingen går att hämta elektroniskt på <http://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:234649>
Den som vill köpa ett tryckt exemplar kan kontakta författaren på lena.larsson@lmu.se.